

ТЕЛБА МУҲАББАТ (ҲИКОЯ)

Абулқосим Мамарасулов

Мен сенга қўшилиб йиғлай олмасман,
Фақат бош эгаман қайғунгга сўзсиз.
Мен сенга талпиниб асло толмасман,
Мен сени севаман, йиғлаётган қиз.
Йўлдош Эшбек

Ўша куни Ҳалима шифохонадаги узун курсиларда дугоналари билан қалдирғочлардай тизилишиб ўтиришганди. Мурод бир тўда йигитлар билан аллақаяқдан келаверди. Ҳаммасининг думоғи чоғ.

Осмон узилиб ерга тушмади. Ер чаппа айланмади. Бўрон кўтарилмади. Оламни ларзага солиб, момақалдиروق қарсилламади. Чақмоқ чақмади. Жала қуймади. Фақат Ҳалима – миқтигина, чайир, кўзлари шўхчан, қорачадан келган, истараси иссиқ қиз ўтирган жойида – доим китобларда ёзилганидек – қотиб қолганди. Гўё елкасида бир ботмон тош. Ҳайрат тўла қоп-қора қорачиқлари кенгайиб кетгандай.
— Ана, сенинг йигитинг! – деди қизлардан бири.

Қизлар кулиб юборишди, чунки Мурод Ҳалиманинг ҳеч қанақа «йигити» эмас, уч ярим ойдан бери шифохонада баравар ётишса-да, ҳали бирон марта юзма-юз дуч келишмаганди.

Умуман, Мурод жуда ғалати.

Ғалатилиги учунми, Ҳалима унга қизиқиб, қизлар даврасида бир-икки марта ундан гап очган, шунинг учун қизлар Муродни Ҳалиманинг «йигити»га айлантиришганди. Бу шунчаки ҳазил. Ҳазил дея авваллари Ҳалима ҳам ўзини ишонтирарди, лекин...

Бора-бора давраларда Ҳалима Муроддан гап очмай қўйди.

Бора-бора Ҳалима иштирок этадиган давраларда қизлар атайлаб, Муроддан гап очадиган бўлишди.

Бора-бора Муроддан гап очилса, Ҳалима қизарадиган, юраги типирчиладиган ва бу суҳбатга ўзини гўё унча эътибор бермаётгандай кўрсатишга уринадиган бўлиб қолди.

Ҳалима истардики, бир кун Мурод уни тушунса, ўт-олов кўзларини қадаб, ёнига келса ва... нимадир деса... Аммо Мурод ҳалигача Ҳалиманинг яқинига йўламаганди. Ҳалима эса шундай дами кутарди. Умид қилар ва кутарди.

Даволанувчилар орасида «кандидат» лақабини олган Мурод ҳақиқатан ҳам ғалати эди. Кўпинча ёлғиз юрар, умуман, шифохона ҳовлисида кам кўринарди. Миш-мишларга қараганда палатасида ўтириб олиб, нукул диссертатсия ёзгани-ёзганмиш. Яқинда фан кандидати бўлармиш. Дугоналар тегишиб, Ҳалимани «кандидатнинг хотини» деб чақиришарди. Бу ҳазил Ҳалимага ёқарди. Шундай йигит умрига йўлдош бўлиш - бахт.

Келишган, хушбичим, билимли, ва ҳоказо, ва ҳоказо...

Ҳалима гоҳо йигитлар даврасида Мурод жуда қизиқ гаплар айиб, ҳаммани қулдираётганини кўриб қоларди. Ҳа-да! Айнан ҳаммадан четда юрадиган, хаёлпараст йигитни кўпчиликнинг ўртасида кўрсанг қизиқ бўларкан. Яна, ҳаммани қулдирса.

Ўша дамда «сенинг йигитинг» деган қиз Ҳалиманинг яхшигина муштини еди. Бари бир Ҳалимага «сенинг йигитинг» ибораси ёққан, юраги ширин орзикиб, ҳатто Мурод узоқдан кўрингандаёқ анча-мунча талвасага тушган, зўр бериб ўзини бепарво кўрсатишга уринаётганди. Аммо қалбан Муроднинг йигитлар даврасидаги ҳар бир қадамини, ҳар бир қарашини кузатаётганди. Кам ҳолларда бўлганидек, Мурод жуда хушҳол, кўзлари чакноқ. Дўстларига ниманидир қувнаб гапиряпти. Ҳалима ҳам қувониб кетди.

Қизлар ҳам шод эдилар. Боядан бери сафсата сотиб, қулишиб ўтиргандилар. Шу қувноқ руҳ боис Дилором:

— Мурод, бу ёққа келинг! – деб қолди.

Бирдан Ҳалиманинг нафаси ичига тушди. Устига биров бир пақир муздай ағдаргандай. Юрак уриши сустлашаётгандай. Муродни чакирган Дилоромга жавдираб бир қарадию, кўзларини ерга тикди.

Мурод яқинлашди.

«Ўзини тутгани маъқул. Тагин, Ҳалима чиндан яхши кўриб қолипти, деб ўйлашмасин».

— Сиз нега бунчалар бепарвосиз? – деди дабдурустан Дилором, дугоналарга кўз қисаркан.

— Нима, биронтаси мени севиб қолдими? – сўради Мурод, хушҳол қизларга бир-бир назар ташларкан, ҳаммасининг валақлашгиси келаётганини пайқагандай.

Кўз танишлигини ҳисобга олмаганда Мурод бу қизларнинг биронтаси билан ҳалигача ҳамсухбат бўлмаган, ҳозирги ҳазил-чин аралаш гап қўшишлар эса табиий равишда уларни бирдан руҳан яқинлаштираётган, йигит қизларнинг мақсадини гаплари тугамасдан англаб етганди.

— Албатта-да! – Дилором юзига ачиниш тусини берди. – Бечора Ҳалима дугонамиз сизнинг дардингизда қуйиб қул бўлди. Адо бўлди! Бир қарамайсиз ҳам, аҳволини

сўрамайсмз ҳам! – Дилором Ҳалимани бағрига босди, сочлари, юзини силаб овутган бўлди.

Бутун вужуди билан асл ҳолатини билдириб қўймасликка уринаётган Ҳалима ҳам ёлгондакам қовоқларини солганча, қўлларини икки ёнга осилтириб, ерга қаради.

— Си-из? Мени яхши кўриб қолдингизми?! Наҳотки?..

— Ҳа,.. энди,.. сизни... – деди Ҳалима тутила-тутила, худди ҳозир йиғлаб юборадигандай (аслида ҳам йиғлашига сал қолиб), - кўпдан бери... кўз остига... олиб юргандим.

Қийқирик кулгу кўтарилди.

— О, Ҳалима! – Мурод ногаҳон унинг қаршисида тиз чўкди. – Қиз хатто кафтлари йигитнинг кафтларига тушиб қолганини сезмади ҳисоб. Сезса-да, тортиб олишга юраги бетламади. – Наҳотки сиз рост сўзлаяпсиз?! Наҳотки мана шу бегубор кўзлар алдамайди? Наҳотки бу ошуфта кўзлар бир умр менга мафтункорона термулади? - Мурод шунақанги илҳом билан кўзлари ёниб гапирардики, кизлар ўзлари бошлаган кулгули машмашанинг давомини зўр қизиқиш билан кузатишарди. Мурод қизиқчилик қилаётгани аён эдию, бари бир севги изҳори ҳазилми, чинми, ҳеч кимни ҳеч қачон лоқайд қолдирмаган.

— Мен сизга ишонаман, Ҳалима! Бир сиз эмас, ахир мен ҳам олти ойдан бери ғойибона сизнинг дардингизда куяман! Ёнаман!! Мен ҳам сизни жон-дилимдан севаман, Ҳалима!!! Дардимни қандай етказишни билмай, аросатда эдим. Бахтли тасодифни қарангки, дугоналарингиз бизга холис хизмат килдилар. О, бу қандай самовий бахт! Сира ишонгим келмаяпти... Ҳалима сизмисиз ўзи? - Мурод Дилоромга ўгирилди: - Мен айнан мени яхши кўриб қолган қизга севги изҳор қиляпманми?

Яна кулги кўтарилди.

— Ҳа, ҳа, адашмадингиз.

«Э, ажойиб йигит экан-ку бу Мурод деганлари!»

— Ана, - деди Мурод ҳамон ўша алфозда, - менинг юрагим ҳам сизга бўлган оташ муҳаббатга лиммо-лим. Сизга талпиняпман, севгилим! Энди сизсиз менга ҳаёт йўқ! Сиз борсиз – мен борман бу дунёда. Энди ҳеч қачон ажралмаймиз. Бирга яшаймиз. Эртага эрталаб зағсдан ўтамиз, Йўқ, кизлар, сизлар кулмангизлар. Ҳалима, жонгинам, сиз ҳам кулманг, мен юрагимда бор гапларни айтяпман. Мен юрагимни бўшатиб олмасам, тарс ёрилиб кетади. Биз бирга бахтли яшаймиз. Болаларимиз кўп бўлади. Сиз «Қахрамон она» бўласиз. Олти марта эгизак туғиб берсангиз кифоя. О. Сиз билсангиз эди...

— Ие, севги изҳори шунақа бўларканми? – ажабланди кизлардан бири.

— Сиз менинг устимдан куляпсиз! Мен нечун ўз дардимни сизлардан яширишим керак? Бу ташна юрак тўлиб кетган. Ошинг ҳалол бўлса кўчада ич, деганлар. Ҳалима, сиз уялманг, майли, дугоналарингиз мени ҳазиллашяпти, деб ўйлайверсин. Ҳазил яхши. Кулишсин, майли. Ҳазил ҳазил билану, аммо мен сизни чиндан яхши кўриб қоляпман...

Шунча гапни қаердан оляпсиз? Доим индамай юрардингиз-ку! – сўради Дилором завқланиб.

— Мен асли камгап одамман, тўғри, - дея давом этди Мурод, аммо билингки?

Юраккинам алвон яйлов, титраб ётар, севгилим.

Ундан тинмай дукур-дукур, отлар ўтар, севгилим.

О, бу хўрланган юрак туюқларнинг топташларига бардош беролмайди. Йўқ, мен ортик чидолмайман. Мен кетаман! Бу ўлкалардан бош олиб кетаман. Алвидо, севгилим! – дея Мурод Ҳалиманинг қўлини лабига тортди, лекин кизнинг қўллари устида турган ўзининг қўлини ўпдию, жўнаб қолди.

— Индамай юргани билан кўп бало бор экан бу кандидатингизда! – деди Дилором. – Ҳаммани жим қилди, кетди.

* * *

Ўша воқеа бўлиб, Тошкентдан қайтгандан сўнг Ҳалима бир инсонга дардини ёролмай юрган кунларнинг бирида дефолиатсия навбати уларга келдию, механизатор касал бўлиб қолди. Ғўза ривожига бусиз ҳам кечки бўлиб, вақт ўтиб борар, дефолиатсияни кечиктириш мутлақо мумкин эмасди. Шунинг учун Ҳалима ҳамма ташвишларини йиғиштириб қўйиб, трактор рулига ўзи ўтирди. Респиратор тақишу, яна бир қанча эҳтиёт чораларини кўриш ҳаёлига ҳам келмади. Алам зўр эдию Иккинчи дефолиатсияда баргни тезроқ тўксин деб бутифос миқдорини кўпайтиришган эди,.. терим бошланмай ўзи касалхонага тушди. Ўпкасига захар йиғилиб қолганмиш! Ётипти ўшандан бери сил касаллар шифохонасида.. Биринчи кунлари «енди умрим дард билан ўтаркан», деб неча бор йиғлаган бўлса ҳам табиатан хушчакчақ киз тезда ўзини овутиб олганди. Шифохонадаги йигитларни кизларга «бўлиштирган», ўзига Муродни «танлаган» ҳам Ҳалима эди. Давраларда Ҳалиманинг қаттиқ-қаттиқ овози, шўх кулгуси алоҳида ажралиб турарди.

Ана шу киз Муродни чинакамига севиб қолди, шекилли.

Бир гапириб ўн куладиган, унча-мунча йигитларни мот қилиб кетадиган киз

Муроднинг қаршисида хижолатдан қизариб, тили айланмади.

Мурод ошхонада бир стол атрофида икки жувон билан ўтирарди. Мурод ҳазил тарифасида уларга ҳам севги изҳор қилганини ён томонда ўтиргани учун Ҳалима неча марталаб эшитган.

Мурод ҳозир ўзига ҳам ўшанака гапларни ҳазил-мазах аралаш айтиб кетди.

Бари бир яхши гап яхши-да.

Энди Ҳалима Муродни кўрса ҳаяжонланаверади. Айниқса унинг қарашлари,.. кулишлари...

Мурод эса кўчада кам кўринади. Ошхонада ўша икки жувон билан чакчақлашиб ўтирар, кейин йўлакдан тўғри шифохона биносига йўл оларди.

Кечалари кинога ҳам чикмайди.

Нукул ёзармиш. Кандидат бўлиш осон эмас, шекилли.

Мурод йигирма тўртга тўлиб йигирма бешга ўтган, аспирантурада ўқир, ўзбек классик адабиётидан диссертатсия ёзар, шу сабабли ўзини адабиётчи дўстлари даврасида «классик» деб атар, улар эса Муродни дарвиш дейишар, буни Муроднинг ўзи ҳам биларди. У ҳақиқий кайфият кишиси бўлиб, дам олаётган пайтлари, агар вақти чоғ бўлса, тўғри келган кизга албатта ҳазил тариқасида севги изҳор қилаверар, кизиги шундаки, ҳар бир сўзи чин юракдан айтилаётганга ўхшар, кўзлари қаршисидаги кизга энг соф муҳаббат илан тикиларди. Мурод ҳеч қачон киз болага биринчи бўлиб сўз қотмаган, аммо киз бола...

Орадан тўрт кун ўтди. Ҳалима Дилором билан кечки овқатдан чиқиб келишаётганиди, кимдир кўлидан ушлаб тўхтатди. Ҳалима ўғирилди. Ўғирилдию, вужудига ҳарорат югурди. Хушхол ишшайиб, Мурод турарди.

— Ҳа, бевафо! – деди у. – Кўринмайсиз! Учрашувга чиқмайсиз? Нима, умримиз висол дамларини интиқиб кутиш билан ўтиб кетадими? Ё бошқа биттасини топиб олдингизми?

Ҳалима лол. Юраги ийди. Кулимсиради. Айниқса, Муроднинг ўтли нигоҳи уни «ўлдираётганиди».

— Ҳалима бевафоми, сизми? – Дилором орага суқилди. – Севги изҳор қилгандан бери думингизни ушлатмайсизку!

— Мен Ҳалимани бу ўлкалардан олиб кетмоқ истайман. Не бахтки, биз бир-биримизни шифохонадан топдик. Энди кетамиз. Менинг юртимга кетамиз.

— Юртингиз қаёқда? – сўради Дилором.

— Бахмалда. Бахмал тоғларини, Ойқор чўққисини эшитганмисиз? Ўша тоғлар этагида бизнинг Барлос қишлоғимиз бор.

— Мен тоғда яшолмайман! – деди Ҳалима азбаройи ҳаяжонланганидан, гўё Мурод уни ҳозир олиб кетиб қоладигандай.

— Яшайсиз! – деди Мурод комил ишонч билан. – Биз сизга барча шарт-шароитларни яратиб берамиз. Ҳовлимизда йигирмата кўй, ўттизта эчки, йигирмата қорамол бор. Ҳар куни эрталаб соат тўртдан еттигача сиз уларни тоғ бағрида боқиб келасиз.

— Э, боқмайман!

— Нечун? Ахир бу сиз учун катта бахт-ку! Тонг отмасдан сиз Ойқор чўққисининг этагида ширин орзулар оғушида чўпонлик қиласиз. Тўғри, бизда бўрилар кўп. Еса еб кетар, нима бўпти? Ахир бу романтика-ку! Тасаввур қилинг: Агар қайтиб келмасангиз, бутун қишлоқ оёққа туради. Сизни излаймиз... ва харсанглар орасидан сизнинг қоп-қора қонга беланган оппоқ ҳарир кўйлагингизни топиб оламиз. Тўй кечаси сиз ана шу кўйлақда эдингиз. О, менинг армонларим! – Ушалмаган орзуларим! Қонли кўйлагингизни кўзларимга суртиб йиғлайман. Сиз эмас, бир умр мен бахтсиз бўлиб қоламан. О-о! Ойқорда бир қабр бор. Унга сиз дафн этилгансиз. Сиз эмас, у ерга менинг ушалмаган орзуларим дафн этилган. Ҳар тонг ғам-андухга ботган бир ғариб кимса кўлида бир даста анвойи гуллар биля Ойқорга кўтарилади. У ҳар куни қабри чангаллаб, сочларини юлиб, бетларини тимдалаб, фарёд чекади. У – мен! Севгилингиз, сининг бебахт севгилингиз! – Мурод гапдан тўхтади. Бир неча дақиқа ҳаммалари жимиб қолишди.

Одамнинг эти жунжикиб кетди, - деди Дилором ниҳоят ўзига келиб. – Гапларингиз бунча совуқ?

— Нима, диссертатсиянгизга шунақа нарсалар ёзаяпсизми? – сўради Ҳалима чуқур ички ҳаяжон билан.

— Ҳа. «Мурод билан Ҳалиманинг фожиали севгиси тарихи» деган мавзуда.

— Қизиқ экансиз, - деди Ҳалима паст овозда, ҳаяжонини яширишга уриниб, чунки Муроднинг сўнгги гапи уни яна ларзага солганди. – Қачон жиддий гапиряпсиз, қачон ҳазиллашяпсиз, билиб бўлмайди. Уч-тўрт кунлаб кўринмайсиз. Кўринсангиз, гапириб-гапириб жўнаб қоласиз...

— Ёнингизда юришимни истайсизми?!

Ҳалима Муродга ўғирилди. Энг кўрққани – Муроднинг кўзларига дуч келдию... «Мен сени севаман!», дерди Муроднинг кўзлари. Битмас-туганмас бахт ваъда қиларди бу кўзлар! Бу кўзлар ёнарди. Бу кўзлар Ҳалиманинг оромини ўғирлаганди.

— Нима бало, сиз мени ростдан яхши кўриб қолаяпсизми, дейман-да, а!?

— Сиз-чи? Сиз ёлғондакам деб ўйлаганмидингиз? – дугонаси ўрнига Дилором жавоб

берди.

— Ҳа-да!

— Демак, ўзингиз ҳам ёлғондан севги изҳор қилаётган экансиз-да?!

— Менку, Ҳалима деб эс-хушимни йўқотганман, аммо Ҳалима ҳазиллашяпти, менинг устимдан кулиб юрипти, деб ўйлагандим.

— Бу гапингиз ҳам ҳазилми?

— Тўғриси, қачон ҳазиллашаман, қачон жиддийман, ўзим ҳам ажратолмай қолдим. – Мурод кулиб юборди. – Хўш, борасизми бизнинг Бахмалга?

— Шунақа ваҳимали нарсалар айтяпсизки, мен Ҳалиманинг ўрнида бўлсам сираям бормасдим.

— Кўнгилга хуш ёқадиган нарсалар ҳам айтиш мумкин: Майли, Ҳалимани бўрилар емасин. Ҳалима ҳеч қачон қўй-эчки бокмасин. Тасаввур қилинг: Баҳор! Лолалар ҳамма тарафда кип-кизил бўлиб очилган. Қизғалдоқлар кир-адирларга тўшалган. Ён бағирдаги Ойшаррак булоғидан шарқираб оқаётган зилол сувлар сойларга томон югуради. Эрта тонг. Ҳалима оппоқ ҳарир келинлик либосида кўза кўтарганча булок бошига бормоқда. Майин тоғ шабадаси сочларини ўйнаяпти. Ҳалима бахтиёр! Лабларида сокин табассум. Ана! Юзини муздай сувга чайқаяпти. Шу пайт мен орқасидан бораману, кўзларини яшираман. Бу мен эканлигимни Ҳалима яхши билгани учун кўлларини кўлларим устидан босади. Қалблардаги ҳарорат кўлларга, кўллардаги ҳарорат қалбларга ўтади. Ҳалима ўзини менинг оғушимга ташлайди. Бир-биримизга термуламиз. «Мен бахтлиман!» дея пичирлайди Ҳалима ва кўзларини юмади. Мен Ҳалиманинг қоп-қора, майин сочларини меҳр билан силайман...

— Билибсиз! Кўзларимни яширганингиздаёқ кўза билан бошингизга солиб қоламан, - деди Ҳалима, оз-моз оғриниш билан.

— Ана сизга булок!Энди нима бўлди?

— Нима бўларди. Бошим ёрилиб, хушимдан кетиб, йиқиламан. Ҳалима ўгириладию, қаттиқ даҳшатга тушади, чунки мени қандайдир ёвуз ниятли одам деб ўйлаган-да. Тезда бошимни тиззасига олиб, пешанамни танғийди. Аммо қон оқаверади. Нафас олмай ётавераман. Ҳалима юзимга сув сепади, ёкамдан тортиб, силкийди, юм-юм йиғлайди. «Сизки бу дунёда йўқсиз, менга яшаш на даркор?», деб сал наридаги тик жарлик томон югуради. Ҳалима ўзини ҳалок қилишга чоғланаётганини англайману, тўлқинланиб кетаман. (Ёлғондакам ўзимни ўлганга солиб ётган бўламан-да.). Томоғим бўғилади. «Тўхта, Ҳалима!» дея хайкираман. Ҳалима тўхтаydi. Кўзларига ишонмайди. Мажоли куриб чўкка тушади. Кулиб йиғлайди, йиғлаб кулади. Бармоқларини тишлаганча, титроғини босмоқчи бўлади, лекин босолмайди. Мен ҳам йиғлайман. Ҳеч ким ҳеч қачон мени Ҳалимадек сева олмаслигига ҳозиргина ишонганим учун йиғлайман. Сал бўлмаса Ҳалимадан ажраб қолишим мумкинлигини англаб етганим учун худога шукр қилиб йиғлайман...

Мурод бу эртагини ҳам тугатди.

— Ёзувчига ўхшаб гапирасиз-а! – Дилором ҳайратланди.

— Аспирантурага киришдан олдин мухбирлик қилганман. Ҳалималарнинг кишлоғида ҳам бўлганман, - деди Мурод. Ногоҳ унинг нигоҳи совуқ чакнади.

Шифохона биносига етиб келдилар. Қизлар ҳали сайр қилишни истардилар «Унда ўзларинг айланаверинглар», деб Мурод ичкариг йўл олди.

«Демак, хабари бор шекилли».

Ҳалиманинг бутун вужуди зирқираб кетди.

* * *

Ўшанда, марказда бўлган мажлисда Ҳалимани мукофотлашди. Мажлисдан чиқиб, Клара, Исмат билан бирга кечқурун ресторанга боришди. Ҳалиманинг мукофотини ювишди. Ҳалима ҳам озроқ ичди. Эс-хуши жойида эди. Меҳмонхона келиб, Клара иккови ўзларига ажратилган хонада ётишга ҳозирланишди. Кейин ярим кечага яқин «опа чақиряпти» деб, Исмат Ҳалимани чеккадаги бир хонада Эркин Эшбоевичга дуч қилди. «Опа» вилоят комсомол кўмитасининг биринчи котиби эди. У чақирган жойга бормаслик мумкин эмасди. Кейин... нима воқеа юз берганини Ҳалима фақат эрталаб англади. Лекин бақирмади, чақирмади, Эркин Эшбоевичга йиғлаб тармашмади. Шунақа ҳолга тушган қизлар ҳақида кўп эшитгани боис қачондир ўзи ҳам шу ҳолга тушиб қолишдан қўриқиб, ҳадиксираб юргани боисми, тушуниб бўлмайдиган бир хотиржамлик ва бефарқлик билан кийимларини кийиб, айвончага чиқди-да, панжарага суянди. Ўх-хў! Тўққизинчи қаватда... ўзини ташласачи? Нега? Нима учун? Ким учун? — Ие, Ҳалима!

Ҳалима ўзини ташламоқчи деб ўйлади шекилли, Эркин Эшбоевич жонҳолатда югуриб келиб, кизнинг елкасидан тутди. Ҳалима бир силкиниб ўзини бўшатди.

— Эсингизни еб қўйдингизми? – Эркин Эшбоевич хансирарди. Кейин ўз қурбонининг ўта лоқайд, лўқ кўзларига қараб, шаштидан тушди. Қўлини тортиб олиб, «сизга нима бўлди?» деганча панжара томонга ўтди – Ҳалима, сиз менга қизим қаторисиз, ўз қизимдай... Билмайман, мени... Хаёлимда ҳеч нарса йўқ эди. Сизга ҳурматим жуда зўр. Бундан кейин ҳам шундай бўлиб қолади. Сиз менинг гапларимни эшитишни истамаяпсиз. Майли, бўлар иш бўлди. Тўғриси, олдимдан норози бўлиб чиқишингизни истамайман. Ҳозирча сиз мана шуни олиб кетинг. Қолганини кейин гаплашамиз. Эркин Эшбоевич қизга бир даста пул тутқазди. Ҳалима ҳамон лоқайд аҳволда тургани учун пулни қандай олганини ўзи ҳам англамади. Қўлидаги пулга қарадию, биринчи марта хўрлиги келди. Демак... аммо... Эркин Эшбоевич яна гапга тушди. Бир бало қилиб, тинчгина қутулмоқчи. Ҳалима тирқираб келаётган кўз ёшларини кўрсатмаслик учун лом-мим демай чиқиб кетди. Хаёлига бир фикр келган эди. Шунинг учун тўғри Исматнинг хонасига борди. Ўйлаганидай, йўқ экан. Ўзларининг хонасига ўтди. Эшикни анча тақиллатишга тўғри келди. Ниҳоят сочларини нари-бери тараган Клара тугмаларининг кўпи қадалмаган халатининг ёқасини ғижимлаганча, эшикни қия очди. Ҳалима ўзини ичкарига урди.

Гумони тўғри эди. Исмат шу ерда экан. Шоша-пиша кийинарди. Ҳалимани кўриб, бармоқларининг учи тугмани қадай олмай, қалтираб қолди. Ҳалиманинг эс-хуши жойида, фикрларини жамлаб бир қарорга келган эди. Ўша лоқайд алфозда кўзларини лўқ қилиб, бир қадам олдга юрди. Исмат тисарилиб, диванга ўтириб қолди. Ҳалима қўлидаги пулни Исматнинг тиззасига қўйди. Сўнг жомадонини олиб, кийимларини йиғиштиришга тушди. Клара билан Исмат нима дейишларини, нима қилишларини билишмасди. Ҳалима эса, гўё хонада ҳеч ким йўқдай, сочикни олиб, ваннахонага кириб ювинди, кийимларини алмаштирди. Бу орада ичкарида ғўнғир-ғўнғир овозлар эшитилиб турди. Клара билан Исмат ниманидир тортишарди. Ҳалима қайтиб чиққанда иккови яна жим бўлиб қолди. Ниҳоят Ҳалима жомадонини кўтариб, кетишга чоғланганда Исмат чидай олмади.

— Тўхтанг, Ҳалима! Бу биргина менинг ишим эмас! – Исмат йиғламсираганча пулни отиб ташлаб, кўкрагига муштлади. – Бўлиб ўтган гапларни билиб кетинг. Мен бор-йўғи буйрукни бажардим, холос. Менинг ҳеч қанча айбим йўқ. Сиз мени тушунинг, Ҳалима! – Исматнинг кўзларидан тирқираб ёш чиқди.

— Исмат Саъдуллаевич!

— Нима? Нима? Нима?!

Исмат ўғирилганча Клара томон юрганди, Клара уни шапалоклаб солди. Исмат юзини ушлаганча ғазаби ҳам, алами ҳам сўнгандай диванга чўкди. Ҳалима ҳали айтилмаган гаплар борлигини англаб, тўхтади. Лекин ҳеч кимдан садо чиқмасди. Ногаҳон Ҳалиманинг нигоҳи диванда, полда бетартиб сочилиб ётган пулларга тушди. Жомадонини қўйиб, эринмасдан пулларни битталаб териб олди-да, яна Исматнинг тиззасига қўйди.

— Аблах! – Кларанинг кўзлари телбаларча чақнаб, Исматнинг юзига чанг солди. – Син жалаб! Иркин Ишбаевич жалаб!..

Иккови жикқамушт бўлиб кетишди. Ҳалима тишларини тишларига босганча ташқарига отилди.

* * *

Ғалати йигитнинг ёнида юрсанг ўзинг ҳам ғалати бўлиб қоларкансан. Ҳалима бу гапларни айтаман, деб сира ўйламаганди.

Орадан яна уч-тўрт кун ўтди. Мурод яна аввалгидай паришонхотир ҳолда факат ошхонада кўринар, кизларга кўзи тушса, бош рғаб саломлашар, тушмаса, ўзи билан ўзи банд, хаёл сурарди.

Ҳалима эса... Ҳалима энди... у ҳам ўзини ўзи тушунмаётганди. Мурод уни яхши кўрмаслиги аниқ. Шунда ҳам кўнгил... Дардларини дугоналаридан яширишга уринар, агар даврада Мурод ҳақда гап очилса, кулгу билан кутуларди. Мурод эса...

Бир кун оқшом шифохона боғида сайр қилиб юришганда тасодифан (тасодифмикан?) қаршиларидан Мурод бир дўсти билан чиқиб қолди.

— Менинг жондан азиз севгилим! – деди Мурод кулочларини ёзиб. – Наҳотки бу сиз?! Мен сизнинг дардингизда қуйиб кул бўлдим. Сизни излаб чиққан эдим. Юринг. Ҳозир ҳаётимизда илк висол дамлари бошланади. Дилором, сиз менинг дўстимни овутиб туринг. Бизнинг Ҳалима билан анча-мунча махфий гапларимиз бор.

Мурод Ҳалимани етаклаганча кичик йўлакча бўйлаб кетаверди. Ҳалима қаршилиқ қилишга ўзида на куч, на журъат топа олди.

— Сиз нега доим мендан қочасиз? – сўради Мурод йўл-йўлакай.

— Қочган менми, сизми?

— Демак, мени кузатаркансиз-да!

— Энди сиз,.. касалхонада ўзи битта йигитсиз, албатта кузатамиз, - деди Ҳалима оғриниб.

— Майли, шундай экан, бугундан, ҳозирдан бошлаб бир умрга бирга бўламиз, хўпми?

— Ғалати гаплар... худди бозордан мол сотиб олаётгандай савдолашасиз, а? – деди Ҳалиманинг кўнгли бузилиб.

Икковлон неча марта суҳбатлашган бўлса, Мурод биринчи марта гап тополмай қолди. Улар жимгина боғнинг қоронғи, хилват томонларига борардилар. Муроднинг юзидаги шод қувонч ўрнини аянчли ишшайиш эгаллаган, буни Ҳалима пайқамас, пайқашга уринмасди ҳам.

— Ҳалима! – деди жиддийлашган Мурод тўхтаганча уни икки елкасидан тутиб ўзига қаратаркан. Унинг важоҳати бузилган, қиз ўзини қаттиқ севиб қолганини эндигина пайқётган, нималарнидир аниқлашга уринар, қизнинг муҳаббати уни хангу-манг қилиб қўйганди. – Мен ахмоқ нималарни ўйлаб... Эҳ! Наҳотки сиз мени севиб қолдингиз?

Ҳалима бошини эгди.

— Нимага жавоб бермайсиз, Ҳалима? – Муроднинг овози қалтиради. – Мен буни билишим керак.

Олисдаги симёғочга илинган электр чироғи иккови тарафга сал-пал нур таратар, Ҳалиманинг юзи зўрга кўринар, кайфияти қаттиқ бузилгани аниқ эди. Ҳалиманинг

елкалари секин-секин титрай бошлади. Кейин йўлка ўртасига ўтирганча, тиззаларига бошини кўйди. Мурод хайрон бўлиб, чўккаладию, қизнинг бошини кўтариб, ўзига қаратишга уринди. Ҳалима уни силкиб ташлади. Ҳалима йиғларди. Унсиз, бутун вужуди какшаб, қалтираб, йиғларди.

— Ий-э! Сизга нима бўлди?!

— Сиз? Сиз барига айбдорсиз! Мен ҳали сизни яхши кўриб ахмоқ бўлганим йўқ. Сизнинг нимангизни яхши кўраман? Кандидат бўлсангиз ўзингизга! Нима қиласиз мендан кўнгил сўраб? Бари бир икки дунёдаям менга уйланмайсиз-ку! Қизлар менга «йигитинг» деб сизни кўрсатишяпти. Сиз ахир менинг йигитим эмассиз-ку! Ҳозир мени пойлаб келдингиз. Сизни яхши кўришимни аллақачон билгансиз. Тоқатим тоқ бўлганига ишонч ҳосил қилиб мени қоронғуликка бошлаб келдингиз... Хўш, нега индамайсиз? Шумиди мақсадингиз? Шумиди?! Ё ёлғонми? Сиз нукул қизларни ахмоқ қилиб ўргангансиз. Ё мени ҳам ахмоқ деб ўйладингизми?.. Мен ахмоқ бўлмасам, сиздек аблахни севиб қоламанми? Дунёда йигит зоти куриб кетганми? Мен... эҳ, шўрпешана! Нимага жимсиз? Нимага?! Нимага?! – Ҳалима сакраб турганча, йигитнинг ёқасидан тутди. – Гапирсангизчи ахир, Мурод ака! Сиз индамаганингиз сари мен кўрқаяпман. Мен ахмоқман! Мен жинниман! Мен сизни яхши кўраман, Мурод ака!..

— Ҳалима, Ҳалима!.. – Мурод яна нимадир деб гўлдираётганди, Ҳалима кафти билан унинг оғзини тўсди.

— Йўқ, гапирманг! Гапирсангиз баттар кўрқаман. Илтимос, Мурод ака, гапирманг. Мен жинни бўлиб қолаётганга ўхшайман...

— Ҳалима!!!

— Гапирманг! Кетинг! Кўргани кўзим йўқ сизни! – Ҳалима панжалари билан юзини тўсганча, яна чўккалади.

— Ҳалима, ўзингизни босинг.

— Кетинг дедим. Шафқатингизга зор эмасман. Истамайман,.. билдингизм, истаманман!

– Ҳалима ўрнидан турганча ер депсинди. – Нимага бўзаясиз? Яна кўз ёшларимни кўрмоқчимисиз? Сиз учун йиғлаган мен тентак! – Ҳалиманинг кўзларидан шашқатор ёш қуйиларди. – Кетинг ахир!.. тинч кўйинг мени, илтимос...

Мурод ниҳоят бошини эгганча йўлга тушди.

— Мурод ака, сиз нима қияпсиз?

Мурод шошилганча ўгирилди.

— Нега мени ташлаб кетяпсиз? Кет деса кетаверасизми? Сиз ахир йигитсиз-ку! – Ҳалима сал ёруғроққа чиққан, йиғидан нам кўзлари бахтиёр чакнара эдию Мурод чопкиллаб қайтиб келди.

— Сиз ҳақиқатан ҳам ғалатисиз, а, товба! Қиз боланинг ҳам айтганини қиларканми? Ушланг кўлтиғимдан, ҳа ана, энди юринг. Гап деган бундай бўпти-да. Вой товба-эй! Жуда ғалати қизга дуч келиб қолдим, деб ўйлаётган бўлсангиз керак, а?

— Ҳалима, мен сизга бир гапни...

— Йў, йў, гапингиз керак эмас, гапирманг.

— Мен билишингизни истайман! Мен уйланганман, ахир!

Бир дам Ҳалиманинг нафаси ичига тушиб кетди. Кейин шод кайфиятини йўқотмасликка уриниб, ясама қувноқ ҳолда, аммо синик овоз билан деди:

— Майли, ҳеч қачон менга уйланманг! Мана шу юришимизнинг ўзи мен учун катта бахт!

Уларнинг юриши тезлашиб, ёруққа чиқдилар. Дилором билан Муроднинг дўсти боғнинг четидаги курсида ўтиришган экан. Ҳалима йигитни кўлтиғидан бўшатди-да, «яхши сайр қилинг» деганча сирли, айни дамда аянчли шивирлаб, чопқлаганча Дилоромни судраб кетди. Палатага кирар-кирмас Ҳалима Дилоромни маҳқам

кучоклаганча ўпаверди. Тишлаб-тишлаб ўпарди. Дилором вой-войлаб юлқинар, аммо Ҳалима қўймасди.

— Еб ташлагим келяпти сизни! Э тавба! Жинниман мен, ғирт жинниман! Кандидатни капут қилдим. Бечора мунғайиб қолипти. Мен – маладес! Зўрман! Таржимаи ҳолини буткул айтиб беришга мажбур қилдим. Оҳ! Та-ра-рам-рам, та-ра-рам-рам!... – Ҳалима ўйинга тушиб кетди.

Дилором Ҳалиманинг телба-тескари ҳаракатларига кўникиб қолган эди, лекин...

— Сиз уни ҳақиқатан севиб қолипсиз!

— Мен сизга нима деяпман, ни-ма де-яп-ман?! – Шу топда Ҳалимани мутлақо тушуниб бўлмасди. – Мен уни эмас, у, у мени севиб қолди! Ун

Хонага бошқа қизлар кириб келишди.

— Дсўтларим! – деди мағрур Ҳалима тантанавор, қўлларини кескин силкитаркан, - мен эс-хушимни йўқотдим. Биласизларми, мен... жинниман! – Ҳалима ўзини кроватга ташлади. – Биласизларми, севиш қандай яхши! Уҳ номарлар-эй. Нега индамайсизлар?.. Менга ҳеч нарса керак эмас. Биттанг ҳам керак эмассан! Кетинглар! Ҳамманг кет. – Ҳалима бирдан ўкириб йиғлаб юборди. Юзини ёстиққа яширди.

Қизлар ҳозиргина булбулдай бийрон сайраётган Ҳалимага тушунмасдилар.

— Кетинглар, кетинглар! – юлқинарди йиғлаётган Ҳалима. – Тинч қўйинглар мени. Ҳамманг,.. ҳаммаси... бир гўр! Севмайди у мени...

— Э, куриб кетсин Муродингиз! – Дилором аччикланди. – Қўйсангизчи, ўшанга ҳам йиғлайсизми? Мурод сизнинг тирноғингизга ҳам арзимайди, керак бўлса... Қизлар, боринглар энди, Ҳалима озроқ дам олсин.

Палатада икковлон қолишди. Ҳалима қимирламай жим ётар, Дилоромнинг эса юраги зик бўлиб кетган, аммо бир оғиз гап сўрашга журъати етишмасди. Ниҳоят Ҳалима ўгирилиб, дугонасига хомуш тикилди. Кулимсирашга уринди, аммо кўзларида ёш. Чексиз дард ётарди Ҳалиманинг қорачиқларида. Бу дардларни Сўз билан ифдалаш шарт эмас.

Муҳаббат ана шундай кучли...

Ҳақиқий муҳаббат минг йилда бир келади, деганлари ростмикан?

— Қўйинг ўшани, - деди Дилором дугонасини юпатишга уриниб. – Дунёда ундан минг карра яхши йигитлар тўлиб-тошиб ётипти.

Ҳалима сукут сақлади. Армон билан кўзларини юмди. У ҳозирги ҳолатида умрини йиғи билан ўтказган, кулиш нималигини билмайдиган одамга ўхшарди. Муродга кўнгил қўя бошлагандан бери дилининг тўрида чўкиб, тўпланиб ётган армонлари ҳозир бирваракай жунбушга келиб, Ҳалимани минг бир қўйга солаётганди.

— Гапирсангизчи, юрагим тўлиб боряпти. Ҳозир мен ҳам йиғлаб юбораман. Нимага... ғалати бўлиб қолдингиз? – Дилором «жинни» деб юборишига сал қолди.

Ҳалима мийиғида кулимсиради.

— Уйлансанг уйлан, йўқса калламни гаранг қилма, менга сендан бошқа совчи юбораётганлар ҳам тўлиб ётипти, демадингизми?

— Бизнинг баҳоримиз ўтган, - деди Ҳалима афсус билан, - ўн саккиз ёшли қизлар камми?

— Вой номард-эй! Ҳали ўшанақасидан оламан, дедими? Унда «нега тиз чўқдинг? Нега у гапларни айтдинг?», деб ёқасидан олмадингизми?

Ҳалима маюс бош чайқади.

— Шошмай турсин, кўрсатиб қўяман унга... Менинг қўлимга тушади ҳали. Уфф! Ёниб боряпман! – Дилором шашт билан айвонча эшигини очди.

Палатага хушбўй баҳор хавоси кириб келди. Май ойининг энг латиф кечаларидан бири. Шифохона бўйлаб экилган қатор тераклар охирги тўртинчи қаватдан ҳам баланд.

Дарахтларнинг нарёғи бедазор. Яқинда ўрим бошланади. Ҳалималарнинг хонаси учинчи қаватда...

Юқориги қаватдан ҳазин хиргойи эшитиларди. Айвончада тинмай гапираётган Дилором ўгирилиб дугонасига қарадию,.. Ҳалима жилмаярди.

— Нима бало, ростдан жинни бўлиб қолдингизми?

— Эшитинг, - дея шивирлади Ҳалима, кўрсаткич бармоғини лабига босиб шивирлаган кўйи айвончага чиқаркан.

Тўртинчи қаватда, ўзларидан икки дераза нарида Мурод айвонча панжарасига суянганча, қоронғилик қаърига маюс тикилиб, кўшиқ айтарди:

Сени юпатмоққа журъат йўқ менда,

Сен менинг кечмишим, умрим бўлаги.

Мурод кизларни кўрмасди. Ўзича хиргойи қиларди. Балки атайлаб Ҳалима учун куйлаётгандир.

— Оббо жиннилар-эй! – Дилором ўзини тўхтата олмасди. – Бир сизми десам, у сиздан баттар.

Ҳалима Дилоромнинг гапини эшитмади. Эшитса ҳам эътибор бермади. Мурод уни...

— Сизларни тушунмаяпман, - ажабланди Дилором. – Бир дақақа ўтмайди – куласиз. Бир дақиқа ўтмайди – йиғлайсиз.

Мурод эса куйларди:

Йиғламоқ тиларман, қайнаб йиғлагин!

Тишларингни секин қайраб йиғлагин!

— Ҳа, дў-ўст! – дея юқорига қичқирди Дилором. – Жуфт бўлсин. Янгилик-ку! Битта-яримтаси юракдан урдими?

— Ҳа-да! Ошиқ кўнгил куйламоқ истайди, - деди Мурод куйлашдан тўхтаб. – Бу телба кўнгил кўп нарсалар истайди.

— Нимагадир шу ишларинг менга ёқмаяпти, - деди бир жойда туролмай ичкарига кириб чиқаётган Дилором. – Сиз соғлигингизни ўйлашингиз керак. Врачнинг гапини унутдингизми?

«— Сиз ўзингизни ниҳоятда эҳтиёт қилишингиз керак, - деган эди врач Ҳалимага. – Бутифос нафақат ўпкангизга, балки жигарингизга, юрагингизга ҳам таъсир қилган.

Сизга қаттиқ ҳаяжонланиш мутлако мумкин эмас. Агар айтганларимни қилсангиз, ҳали узоқ йиллар яшайсиз. Сиз ҳали ҳаётда нимани кўрипсиз»

— Ҳалима маюс, паришон кулимсираб кроватига ўтиб ётди. Дилором чироқни ўчирди. Ҳалима ухлай олмас, тўлғанарди. Кечаси билан Дилором Ҳалиманинг гоҳ ҳиқиллаб, гоҳ шивирлаб нималарнидир гапиринаётганини сезиб ётди. Фақат тонг олдида Ҳалима тинчиб қолди.

Тонг отди. Навбатчи ҳамшира аввал палаталарга бир-бир кириб, кимга иссиқлик ўлчагич кераклигини сўраб чиқди, кейин дори ташлаб кетди.

Ҳалима деворга ўгирилганча кимир этмай ётаверди.

Дилором ювиниб келди, ошхонага нонуштага бориш пайти яқинлашди ҳамки, Ҳалима қимирламасди. Ниҳоят нонуштага боришга тайёрланаётган Дилором ўз кроватида ўтириб, соч тараркан:

— Туринг, эй, ошиқи-беқарор! Муродингиз кўзлари тўрт бўлиб, йўлакда сизни кутяпти, - деди.

Ҳалима кимирламай ётаверди. Авваллари Муроддан гап очилса, Ҳалима ҳазилми, чинми, типирчилаб қоларди.

— Турсангизчи! – Дилором чўзилиб, Ҳалиманинг елкасидан тортди.

Ҳалима шилқиллаб ағдарилдию, ярим юмук кўзлари шифтга тикилганча, қотди. Унинг бадани дақиқа сайин совуб борар, қоп-қора қорачиқларида ҳайронлик, ҳайрат, изирб,

алам, «мен дунёга келиб нима кўрдим?» деган аччиқ савол ва билинар-билинмас табассум қотиб қолган эди.

1987